

રોજાના સંદર્ભમાં અરકાન – આદાબ – મકરુહ કાર્યો

રોજાના અરકાન :

- (૧) ફજના ઉગવાથી લઈને સૂર્યાસ્ત સુધી ખાવા-પીવા અને દરેક એ વસ્તુથી રોકાઈ જવું, જેનાથી રોજો તૂટે છે.
- (૨) નિયત : જે રીતે અન્ય ઈબાદતોમાં નિયત શરત છે, એ જ રીતે રોજામાં પણ શરત છે. નિયત એ છે કે વ્યક્તિ અલ્લાહના આદેશના પાલન અને તેની પ્રસંગતા માટે રોજાનો ઈરાદો કરે. ફજના ઉગવાથી પહેલા દિવસે આ ઈરાદો કરે અથવા પહેલી વખત જ આખા મહિનાના રોજાની નિયત કરી લે.

રોજાના આદાબ અને મુસ્તહબાત :

રોજાના ઘણા આદાબ (શિષ્ટાચાર) અને મુસ્તહબાત (ઇચ્છનીય કાર્યો) છે. મુખ્ય આ પ્રમાણે છે :

- (૧) સેહરી કરવી : રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું : «تَسْهِرُوا فَإِنَّ فِي السُّحُورِ بَرَكَةٌ»
અર્થાત્, સેહરી કરવાનું રાખો, કેમ કે તેમાં બરકત છે. (મુતાફિક અલયહી) સેહરીમાં છેલ્લી ઘડી સુધી વિલંબ કરવો મુસ્તહબ છે. હા, એટલો વિલંબ ન કરવામાં આવે કે અકારણ સંદેહ થવા લાગે. રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું : જે સમયે સંદેહ થવા લાગે તેને છોડીને એ સમયની પસંદગી કરો, જેમાં સંદેહ ન થાય. (બુખારી) સેહરી અવશ્ય કરવી જોઈએ, ચાહે માત્રામાં ઓછી જ હોય, ત્યાં સુધી કે એક ધૂંટ પાણી જ કેમ ન હોય.
- (૨) સૂર્યાસ્ત પછી ઈફતારમાં ઉતાવળ કરવી જોઈએ. રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું :

«لَا يَرَالَ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَلُوا إِلَفَطْرٍ»

અર્થાત્, લોકો ત્યાં સુધી ખેરિયતમાં રહેશે, જ્યાં સુધી ઈફતારમાં ઉતાવળ કરતા રહેશે. (મુતાફિક અલયહી) ‘રતબ’ (તાજી ખજૂર)થી ઈફતાર કરવું મુસ્તહબ છે, નહિં તો ‘તમર’ (સૂકી ખજૂર)થી ઈફતાર કરો. જો એ પણ ઉપલબ્ધ ન હોય તો દૂધથી ઈફતાર કરો અને જો દૂધ પણ ન મળે તો પાણીથી, નહિં તો જે પણ ખાવાનું ઉપલબ્ધ હોય તેનાથી ઈફતાર કરી લેવામાં આવે. જો અલ્લાહ ન કરે, કંઈપણ ન મળી શકે તો ઈફતાર (રોજા તોડવા)ની નિયત કરી લો. રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું :

«إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ صَائِمًا، فَلْيَفْطِرْ عَلَى التَّمْرِ، فَإِنْ لَمْ يَجِدِ التَّمْرَ، فَعَلَى الْمَاءِ فَإِنَّ الْمَاءَ طَهُورٌ»

અર્થાત્, જ્યારે તમારામાંથી કોઈ રોજાથી હોય અને ઈફતાર કરવા માગે, તો ખજૂરથી ઈફતાર કરે,

જો એ ન મળી શકે તો પાણીથી ઈફતાર કરે, કેમ કે પાણી પવિત્ર વસ્તુ છે. (અબૂ દાઉદ, તિરમિઝી, ઈધ્યને માજા)

એ પણ મુસ્તહબ છે કે એકી સંખ્યાનું ધ્યાન રાખે, એટલે કે ખજૂરથી ઈફતાર કરે તો એક, ગ્રાણ, પાંચ, સાત ખજૂરો ખાય, કેમ કે હઠીસમાં છે કે રસૂલુલ્લાહ ﷺ નમાઝથી પહેલા અમુક 'રતબ' કે અમુક ખજૂરો ખાતા હતા, નહિં તો થોડાક ઘૂંટ પાણી જ પી લેતા હતા. (અબૂ દાઉદ, અહમદ)

(૩) **ઈફતાર વખતની દુઃખો :** એક રિવાયત અનુસાર રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું :

«اللَّهُمَّ لَكَ صُنْتُ، وَعَلَى رِزْقِكَ أَفْطَرْتُ» (ابو داود)

અર્થાત્, હે અલ્લાહ ! મેં તારા જ માટે રોજો રાખ્યો અને તેં જ આપેલ રોજથી ઈફતાર કર્યો. (અબૂ દાઉદ)

અને આ પણ,

«ذَهَبَ الظَّمَاءِ وَابْتَلَتِ الْغُرُوقُ وَتَبَّتِ الْأَجْرُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ» (ابو داود)

અર્થાત્, તરસ જતી રહી, નસો ભીની થઈ ગઈ, અને જો અલ્લાહે ચાહ્યું તો અજ (ઇનામ) પણ અવશ્ય મળશે. (અબૂ દાઉદ)

(૪) ખરાબ વાતો અને નિરથક કામોથી પોતાને બચાવવા, જેમ કે નિંદા, ચાડી-ચુગલી, ગાળ-અપશબ્દો, મોજમજા-મસ્તી, સ્વચ્છંદતા વગેરે. આ બધા કાર્યો પણ અભદ્ર, અસર્ય અને હરામ છે. રોજાની હાલતમાં તેનાથી અનિવાર્યપણે બચવું જોઈએ.

(૫) તરાવીહ અને તહજ્જુદની નમાઝની કાળજી રાખવી : રસૂલુલ્લાહ ﷺ નો ઈરશાદ છે : રમજાનમાં જેણે ઈમાનની હાલતમાં અને અલ્લાહથી સવાબની નિયતથી રાતોમાં કિયામ (નમાઝમાં ઊભા રહેવું) કર્યો, તેના અગાઉના ગુનાઓ માફ કરી દેવામાં આવશે. (મુતફિક અલયહિ) તરાવીહનો સમય ઈશાની નમાઝ પછીથી ફજની નમાઝથી પહેલા સુધી રહે છે.

(૬) ધર-પરિવાર પર ઉદારતાથી ખર્ચ કરવો અને સગા-સંબંધીઓની સાથે ઉપકારનો મામલો કરવો, વધુમાં વધારેમાં વધારે સદકા-ખૈરાત કરવું. હઠીસમાં છે કે આપ ﷺ સખી હતા અને આપ ﷺ ની સખાવત રમજાનમાં ખૂબ વધી જતી, જ્યારે આપ ﷺ થી જિબ્રિલ ﷺ મુલાકાત માટે આવતા. (મુતફિક અલયહિ)

(૭) જ્ઞાન-પ્રાપ્તિ, તિલાવતે કુર્અન અને તેનો અભ્યાસ, ઉપરાંત તમામ પ્રકારના ભલા અને નેક કાર્યોમાં વ્યસ્ત રહેવું.

- (૮) એ'તિકાફ (અલ્લાહની ઈબાદત માટે સમર્પિત થઈને એકાંતવાસી થઈ જવું), વિશેષરૂપે રમજાનના છેલ્લા અશ્રરા (દસ દિવસ)માં. રસૂલુલ્લાહ ﷺ જ્યારે છેલ્લા દસ દિવસ આવતા તો કમર કસી લેતા અને રાત્રિઓમાં જાગવાનો પ્રબંધ કરતા અને પોતાના ઘરવાળાઓને જગાડતા. (મુતાફિક અલયહી)

રોજામાં મકરૂહ કાર્યો :

- (૧) ખાધા-પીધા વગર સળંગ બે દિવસ રોજા રાખવા (સૌમ-વિસાલ).
- (૨) સંભોગ, કામકીડા જેવા અથવા તે પહેલાના ફૂટ્યો : જેમ કે ચુંબન, સ્પર્શ, આલિંગન વગેરે, ચાહે માનસિક રૂપે જ કેમ ન હોય.
- (૩) સાજ-શાશ્વતારનો અતિશયોક્તિપૂર્ણ ઉપયોગ, ચાહે તેની છૂટ જ કેમ ન હોય, જેમ કે વધારે પડતી ખૂશભૂ લગાવવી.
- (૪) જરૂર વગર ખાવાનું ચાખવું.

રોજામાં કરવાની છૂટ હોય એવા કાર્યો :

- (૧) ગુસ્લ કરવું અથવા બાથરૂમનો ઉપયોગ કરવો. એક વાર રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ સખત ગરમીમાં જ્યારે કે આપ ﷺ ને ખૂબ તરસ લાગી હતી, પોતાના માથાને પાણીથી પલાણ્યું હતું. (અબૂ દાઉદ, અહમદ)
- (૨) સુરમો લગાવવો.
- (૩) નસ ખોલવી (દૃજેકશન આપવું, બોટલ ચઢાવવી), એ શરતે કે તે ઈલાજ માટે હોય, ન કે પોખરા માટે.
- (૪) થૂક ગળી જવું.
- (૫) ભિસ્વાક કરવું.

—●—